

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення

дисертації Кривко Марини Юріївни

«Тенденції розвитку полікультурної освіти студентів університетів у
Федеративній Республіці Німеччині», яка подається на здобуття наукового

ступеня доктора філософії

з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

1. Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи. У процесі роботи над дисертаційним дослідженням аспірантка Кривко М. Ю. дотримувалась індивідуального плану наукової роботи та успішно виконала індивідуальний навчальний план, показала себе як сумлінний виконавець. За час навчання в аспірантурі дисертантка оволоділа загальними та спеціальними компетентностями, визначеними в освітньо-науковій програмі «Освітні, педагогічні науки» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації та зростання міжкультурної взаємодії полікультурна освіта набуває особливої актуальності, зокрема у сфері вищої школи. Федеративна Республіка Німеччина як одна з провідних європейських країн активно впроваджує освітні підходи, що сприяють формуванню толерантного, відкритого та інклюзивного академічного середовища. У зв'язку зі збільшенням числа іноземних студентів, а також зростанням етнокультурного різноманіття серед молоді, полікультурна освіта стає важливим інструментом не лише соціалізації, але й забезпечення якісної

підготовки фахівців, здатних ефективно функціонувати в мультикультурному суспільстві.

З огляду на соціальні трансформації в Європі, спричинені міграційними процесами, міжкультурними конфліктами та пошуком шляхів інтеграції різних культурних груп, Федеративна Республіка Німеччина виступає прикладом країни, що системно розвиває полікультурну освіту як відповідь на ці виклики. Університети ФРН розробляють освітні програми, які не лише передбачають інтеграцію іноземних студентів, але й формують у всіх учасників освітнього процесу полікультурну компетентність, здатність до критичного мислення та поваги до культурної різноманітності. У цьому контексті важливо дослідити, як саме реалізується полікультурна освіта на інституційному рівні, які моделі і підходи виявилися найбільш ефективними, а також які труднощі виникають у процесі їх впровадження. Аналіз тенденцій розвитку полікультурної освіти в університетах ФРН дозволяє виокремити ключові напрями модернізації змісту, форм і методів навчання з урахуванням культурного різноманіття студентського середовища.

Дисертація на тему «Тенденції розвитку полікультурної освіти студентів університетів у Федеративній республіці Німеччині» відкриває широкі можливості для порівняльного аналізу, міждисциплінарного осмислення педагогічного досвіду та його адаптації до умов української освітньої системи. Зокрема, особливий інтерес становлять такі аспекти, як упровадження окремих освітніх програм з полікультурної освіти і реалізація окремих освітніх компонентів для всіх освітніх програм бакалаврського й магістерського рівнів в системі формальної освіти, а також розвиток полікультурної освіти у рамках неформальної освіти. Здобуті у процесі дослідження результати сприятимуть не лише збагаченню вітчизняної педагогічної науки, а й розробці практичних

рекомендацій для удосконалення освітнього процесу в українських університетах у контексті полікультурності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації є складником комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри освітніх наук, цифрового навчання та академічного підприємництва Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (державний реєстраційний номер № 0125U001676). Тему дисертації затверджено Вченою радою Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 3 від 24 листопада 2023 року) і уточнено (протокол № 8 від 14 березня 2024 року).

Мета дослідження – визначити тенденції розвитку полікультурної освіти студентів університетів у Федеративній Республіці, узагальнити теоретичні ідеї та практичний досвід здійснення цієї освіти для творчого застосування виявлених перспективних педагогічних доробок у вітчизняних закладах вищої освіти.

Відповідно до сформульованої мети сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. З'ясувати витоки появи та становлення полікультурної освіти в Німеччині.
2. З'ясувати ступінь наукової розробленості проблеми розвитку полікультурної освіти студентів університетів у ФРГ, визначити основні тенденції її розвитку, узагальнити й систематизувати ключові теоретичні положення вчених з окресленої проблеми.
3. Зіставити погляди німецьких та вітчизняних учених щодо визначення сутності, змісту, функцій полікультурної освіти студентів сучасних університетів.

4. Узагальнити досвід здійснення полікультурної освіти студентів німецьких університетів.

5. Окреслити перспективні напрями творчого застосування педагогічно значущих теоретичних і практичних напрацювань німецьких педагогів з проблеми здійснення полікультурної освіти студентів університетів у вітчизняних закладах вищої освіти.

Об'єкт дослідження – процес полікультурної освіти студентів університетів у ФРГ.

Предмет дослідження — теорія та практика здійснення полікультурної освіти студентів німецьких університетів.

Згідно з поставленими метою та завданнями використано комплекс таких **методів дослідження**: *загальнонаукових* – аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація використаних наукових джерел, нормативно-правових документів, що дало можливість з'ясувати ступінь наукової розробленості проблеми полікультурної освіти студентів університетів у ФРГ, уточнити визначення ключових понять дослідження; *історичних* – проблемно-цільовий і порівняльно-зіставний – з метою вивчення й узагальнення теоретичних та практичних доробок щодо здійснення полікультурної освіти в Німеччині та Україні, з'ясування специфіки її здійснення в цих країнах; *емпіричних* (спостереження, бесіди, анкетування) – для вивчення практики здійснення полікультурної освіти студентів німецьких університетів; *прогностичного* – для виявлення перспективних напрямів творчого застосування педагогічно значущих доробок німецьких педагогів з порушеної проблеми в українських ЗВО.

Джерельну базу дослідження складають:

– міжнародні документи з питань здійснення полікультурної освіти (Статут Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, Резолюція 53/243 Генеральної Асамблеї ООН «Декларація і

Програма дій в галузі культури миру», Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, Педагогічна Конституція Європи тощо);

– нормативні документи, що регламентують реалізацію полікультурної освіти студентів університетів у ФРГ та Україні (Закони України «Про освіту» й «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Рамкова конвенція про захист національних меншин, Біла книга про міжкультурний діалог «Жити разом як рівні в гідності», заява «Міжкультурна освіта – можливість для нашого суспільства», Національний план інтеграції, декларація «Міжкультурна освіта – можливість для нашого суспільства», Берлінський закон про освіту тощо);

– монографії, дисертації, наукові статті з питань організації полікультурної освіти, проблеми формування полікультурної компетентності студентів університетів німецьких (В. Haerdle, М. Brumlik, G. Dohmen, E. Kiel, M. Krüger-Potratz та інші) та українських (Ж. Воробйова, В. Лунячек, О. Малихін, М. Степко, Л. Султанова, С. Черкашин, Н. Терентьєва та інші) науковців;

– матеріали форумів, науково-практичних конференцій, семінарів з порушеної проблеми («Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів», «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі», «Ausbildung zum interkulturellen Trainer», «Intercultural Training – Cross Cultural Training» тощо);

– фонди бібліотек (Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Державної науково-педагогічної бібліотеки НАПН України імені В. О. Сухомлинського, Харківської державної наукової бібліотеки України імені В. Г. Короленка, бібліотеки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Берлінської державної бібліотеки тощо);

– довідкові видання, підручники, навчальні й навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, програми («Полікультурна педагогіка», «Педагогіка», «Соціологія», «Етнологія», «Einführung in Interkulturelle Bildung», «Interkulturelle Kommunikation und Bildung», «Interkulturelle Pädagogik» тощо).

3. Особистий внесок дисертантки в отриманні наукових результатів та їх новизна. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, усі сформульовані в ньому положення та висновки з рекомендаціями обґрунтовані на основі особистих досліджень автора. Для аргументації окремих положень використані праці інших науковців, на які зроблені посилання. В індивідуальних наукових працях застосовано авторські ідеї та розробки.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що вперше:

– визначено ступінь теоретичної розробленості проблеми здійснення полікультурної освіти студентів університетів у Федеративній Республіці Німеччині, виявлено тенденції подальшого розвитку цієї освіти (глобалізації, варіативності, гуманізації, відкритості, інституційної підтримки різноманітності, інтерналізації, стратегічного розширення тощо); на основі зіставлення точок зору вітчизняних та німецьких науковців узагальнено й систематизовано теоретичні положення про її суть, структуру та зміст, конкретизовано вимоги й особливості реалізації в німецьких університетах;

– з'ясовано витоки появи та становлення полікультурної освіти в Німеччині, виокремлено етапи розвитку цієї освіти (I етап – 1871-1945 рр.; II етап – 1945-1990 рр., III етап – 1990 – по теперішній час) в Німеччині;

– узагальнено досвід здійснення полікультурної освіти студентів німецьких університетів;

– на основі здійснення порівняльного аналізу виявлено перспективні напрями творчого використання педагогічно значущих

теоретичних і практичних напрацювань з порушеної проблеми німецьких учених у вітчизняних закладах вищої освіти.

Дістали подальшого розвитку:

– тлумачення ключових понять дослідження («культура», «полікультурність», «полікультурна освіта»);

– наукові ідеї про ефективні методи й форми здійснення полікультурної освіти студентів сучасних університетів, засоби підвищення її якості.

До наукового обігу введено значну кількість (58) невідомих та маловідомих джерел автентичних наукових джерел, документів, пов'язаних з реалізацією полікультурної освіти студентів німецьких університетів.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються. Обґрунтованість та достовірність наукових положень результатів і висновків дисертації забезпечена використанням широкого кола педагогічних концепцій, наукових джерел та сучасних методів наукового пізнання. Застосування сукупності наукових методів та сучасних наукових підходів дало можливість виконати поставлені в дисертації завдання, досягти мети дослідження і забезпечити наукову достовірність та чіткість одержаних результатів наукового пошуку, що забезпечило повноту й об'єктивність отриманих наукових висновків.

5. Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації полягає в тому, що сформульовані дисертанткою узагальнені теоретичні ідеї про тенденції розвитку полікультурної освіти студентів університетів у Федеративній Республіці Німеччині, систематизовані наукові положення німецьких авторів щодо здійснення цієї освіти та досвід її практичної реалізації, сформульовані в дисертації висновки можуть стати в пригоді для підвищення ефективності зазначеного процесу в українських закладах вищої освіти.

Одержані результати впроваджено в освітній процес Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (довідка № 0201/819 від 14.04.2025), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 1605/01-50/02 від 14.04.2025), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (довідка № 1-7 /198 від 10.04.2025).

Матеріали дослідження можуть бути використані під час укладання підручників та навчальних посібників, на заняттях з педагогіки, педагогіки вищої освіти, історії педагогіки, порівняльної педагогіки, методики вивчення іноземних мов; у системі підвищення кваліфікації викладацьких кадрів.

6. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором.

Публікації. Основний зміст та результати проведеного дослідження представлені в 14 наукових публікаціях: із них – 4 одноосібні статті в наукових фахових виданнях України, 9 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

7. Дотримання академічної доброчесності.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувачки, наукових праць здобувачки та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Апробація матеріалів дисертації.

Апробація результатів дослідження відбувалася під час проведення засідань кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного університету імені Г. С. Сковороди (2020 – 2023 н. р.), кафедри іноземних мов професійного спрямування (стара назва – кафедра англійської мови), кафедри ділової іноземної мови та перекладу факультету іноземних мов (2020 – 2025 н. р.) і кафедри освітніх наук, цифрового навчання та академічного

підприємництва Навчально-наукового інституту міжнародної освіти (2023 – 2025 н. р.) Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, виступах на міжнародних конференціях: «Від громадянського суспільства – до правової держави» (Харків, 2018); «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (Харків, 2019, 2023); «Academic and Scientific Challenges of Diverse Fields of Knowledge in the XXI-st Century» (Харків, 2020); «Філологічні й педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці XXI сторіччя» (Харків, 2020); «Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті» (Харків, 2022); «Advancing in research and education» (Ла-Рошель, 2020); «Світ дидактики: дидактика в сучасному світі» (Київ, 2024), «Європейський вектор розвитку вищої освіти України» (Полтава, 2024).

9. Оцінка структури, мови та стилю дисертації.

Дисертація написана чіткою мовою, структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження. Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступний для сприйняття. Зміст, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року **№ 40** (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН **№ 759** від 31.05.2019), і вимогам Постанови Кабінету Міністрів України **№ 44** від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

10. Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту.

За своїм фаховим Кривко М. Ю. відповідає спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

11. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту.

Здобувачкою було представлено основні результати дисертаційної роботи на засіданні кафедри освітніх наук, цифрового навчання та академічного підприємництва Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна щодо попередньої експертизи дисертації у формі презентації і наукової дискусії після її завершення. За підсумком обговорення, дисертаційне дослідження було оцінено позитивно. Дисертаційна робота Кривко Марини Юріївни виконана на високому науковому рівні та є цілісним науковим дослідженням, яке відповідає встановленим вимогам чинного законодавства України.

Ураховуючи високий рівень дослідження, актуальність, новизну, практичну цінність отриманих результатів та відповідність роботи спеціальності спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, дисертація Кривко М. Ю. «Тенденції розвитку полікультурної освіти студентів університетів у Федеративній Республіці Німеччині» рекомендується до захисту в спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 011 Освітні/Педагогічні науки.

Головуючий –

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри освітніх наук,

цифрового навчання та академічного підприємства

Навчально-наукового інституту міжнародної освіти

Харківського національного

університету імені В.Н. Каразіна

Вадим ЛУНЯЧЕК